

Sagen blev anmeldt for Det danske Kammer, den kgl. Kammeradvokat Bang blev sat ind paa Opklaringen for, som det hedder i Kammerets Korrespondanceprotokol: »til de Skyldiges fortjente Afstraffelse og Kongens Kasses uforgribelige Tarv«.

Og mere blev det heller ikke til. Skønt de tre ved denne Lejlighed ikke løb med Sladder.

*Anth. Fuglsang.*

---

### Fra Hoveritidens sidste Aaringer.

---

En gemen Soldat ved Navn Peder Jensen, hjemmehørende under Lunderup Gods i Skonager, Næsbjerg Sogn, klagede i 1772 over, at hans Husbond, Andr. Charles Teilmann til Endrupholm og Nørholm, havde ladet hans Svoger, Jes Christensen, sætte ud af et Fæstehus, og det uden Lov og Dom, endda Svogeren havde Kone og seks smaa Børn. Teilmann havde efter Udsættelsen solgt Ejendommen, der efter Hartkornet var en lille Gaard, med Bohave og Besætning, og Jorden lod han henlægge til to andre smaa Fæstegaarde, for at ophjælpe deres ringe Næring. Klageren, Peder Jensen, indrømmede dog, at Svogeren skyldte Godsejeren 25 Rdl., som han ikke evnede at betale, og — hvad der var værre — Svogeren skyldte Peder selv og en Bror Henrik 34 Rdl. 73 Sk., et Laan, som de to Brødre ikke kunde vente at faa en eneste Skilling af betalt tilbage. Med denne Begrundelse ansøgte han derfor nu Det danske Kammer, som Rentekammeret nu

hed, om, som Statens øverste Myndighed i Ejendomssager af den Natur, som det her gjaldt, at maatte hjælpes til at faa de udlaante Penge tilbage paa den Maade, at Svoger Jes blev tildømt at blive ved Fæstet, eller, hvis dette ikke var ønskeligt, at det maatte overdrages ham, Peder Jensen. Han havde nu været Soldat i otte Aar og kunde godt tænke sig at trække i sine egne Bukser igen. Hvis Overdragelsen lod sig ordne, vilde han godt gaa ind paa at yde Svogeren nogen aarlig Godtgørelse. Kunde imidlertid heller ikke denne Ordning tilstaas, vilde den klagende Peder Jensen ogsaa være tilfreds med, at Teilmann blev paalagt at betale ham og Broderen de ved Svogeren mistede 34 Rdl. 73 Sk. af den Sum, som den solgte Besætning havde indbragt. Og velsagtens til Støtte for dette Ønske forebragte han tillige en Klage fra sin Far, Jens Henriksen, over, at Teilmann i det sidste Hovaar havde paalagt ham ti Dages Hoveri udover, hvad han efter det ny Hoverireglement af 1769 kunde tilkomme.

Kammeret sendte Klageskrivelsen over til Husbonden, Godsejer Teilmann, for at faa dennes Erklæring til Kravet. Teilmann vægrede sig ved at tage Peder Jensen ind som Fæster, da han ikke mente, han var duelig nok dertil, og saa vilde ingen af Parterne være tjent med den Handel. Og han afviste at have med Jes Christensens Gæld til de to Brødre at gøre. Men hvis Fæsteren Jens Henriksen og Sønnen Peder Jensen mente at have noget for deres Vedkommende at klage over, saa stod det dem frit at søge sig fyldestgjort ved Lands Lov og Ret.

Som saa mange andre Herremænd i de sidste

Aaringer af 1760erne og de første Par Aar i 70erne, med Kvægpest og Misvækst, var Teilmann i Vanskeligheder økonomisk. Han meddelte Det danske Kammer, at han dette Foraar havde set sig nødsaget til at finde Udveje, da adskillige af hans altfor smaa Fæstegaarde var kommet i Vanmagt, hvorfor Fæsterne havde forladt dem. Af disse Gaarde havde han overladt een i Hodde By af Hartkorn 2, 4, 2 Tønder til to Brødre bl. a. paa Vilkaar af, at de gav en Enke med seks Børn Husrum i Gaarden, en anden lille Gaard i Hodde med 2, 5, 2 Tdr. Htk. var overladt til to af hans Fæstebønder, en tredie Gaard i Hostrup med 3, 2, 2 Tdr. Htk. var overdraget fire af hans Bønder imod, at de tog en Enke med to Børn paa Aftægt i Gaarden, og endelig havde han ladet to af sine Fæstebønder overtage den Gaard i Skonager, hvorfra Jes Christensen var blevet udsat. Den havde 2, 2, 2 Tdr. Htk. Teilmann bemærker til de nævnte Dispositioner, at det »i disse besværlige og usikre Aar ikke har været muligt at faa Fæstere til Gaardene«. Det var hans Erfaring, at Gaarde med saa ringe Hartkorn som de nævnte ikke kunde klare sig, naar der indtraf flere Aar med Misvækst, som Tilfældet havde været. Men han mente ikke at have begaaet noget ulovligt ved sin Handlemaade i Henhold til Forordningen af 6/6 1769, omhandlende øde Gaarde, men skulde der være Tvivl i saa Henseende, anmodede han om, at man vilde tolerere hans Disposition, i hvert Fald indtil der kom bedre Tider. Og til Støtte for sin om-disputable Disposition vedlagde han en Erklæring fra tre Sognepræster indenfor sit Godsomraade, der lød paa, at der fandtes 176 fattige Børn under den Alder, hvor de selv kunde tjene deres Brød. Disse

Stakler levede udelukkende af gode Menneskers Almisser og ved Betleri. Teilmann hævder, at denne Tilstand udelukkende skyldtes det altfor ringe Hartkorn, der i sin Tid blev tildelt visse af hans Fæstegaarde, saa de ikke i ringe Aaringer kunde ernære en Bonde med Familie.

Inden Det danske Kammer tog Stilling til Teilmanns Handlen, søgte det Oplysning hos andre Godsejere, om hvorvidt en lille Gaard kunde drives med ligesaa stor Fordel som en større. De indkomne Svar bekræftede aldeles Teilmanns Hævden, at en Gaard, der ikke havde tilstrækkeligt Hartkorn til, at den kunde udnytte det Folkehold, den ikke kunde undvære for at faa Arbejdet udført, maatte nødvendigvis i ringe Aaringer forarmes, fordi Driften blev for dyr. Kammeret tilsagde da at tolerere Teilmanns Disposition, idet man dog forelagde ham en Erklæring om, hvorvidt han var villig til for hver af de nedlagte Gaarde at bygge to Huse og tillægge disse saa megen Jord, at en Mand uden fremmed Hjælp kunde bearbejde den, og besætte disse Huse med Fæstere, saafremt man ogsaa ud over den øjeblikkelige Nutid lod være at gøre Indsigelse mod den Fremgangsmaade, han havde anvendt.

Teilmann tøvede saa længe med at svare, at Kammerets Taalmod forgik. En skønne Dag fik han forelagt til Besvarelse uden Ophold, om han vilde bygge Husene inden Udgangen af 1773 eller i Henhold til Forordning af Juni 1769 om Ødegaardes Istandsættelse og deres avlsmæssige Beboelse bringe de nedlagte Gaarde tilbage til den Stand, hvori de var, da han nedlagde dem, saavel med Besætning som med Indbo.

Derpaa kunde Teilmann straks svare, at to Gaarde, en i Hodde og den i Hostrup, var ved at blive bragt i deres forrige Stand, ligesom deres Bortfæstning var i Orden. Den anden nedlagte Gaard i Hodde erstattes af to Huse, hvoraf det ene var under Bygning og allerede var bortfæstet, medens det andet Hus vilde blive bygget næste Aar (1773). Husene vilde hvert faa tillagt 2 Skpr. Htk. Og endelig vilde den nedlagte Gaard i Skonager blive erstattet af et Fæstehus med 3 Skpr. Htk. og opført saa betids, at det kunde modtage sin Fæster inden Udløbet af 1773.

Den indgaaede Handel mellem Kammer og Godsejer blev derefter registreret og givet fornøden Bevilling. Men Peder Jensen og hans Bror Henrik blev siddende i deres Klemme hos Svoger Jes.

— — —

Et lignende Tilfælde af at tage sig selv til Rette med Fæstegods, som Teilmanns, havde Proprietær Sebastian Wøldiche, Visselbjerggaard ved Varde, i 1771 gjort sig skyldig i. Han havde solgt saa meget af Bondegodset fra, at Hovedgaardens fri Hartkornstakst var gaaet for nær. Da Det danske Kammer gjorde ham opmærksom paa, at han ved sin Handlen havde gjort Visselbjerg til en ufri Gaard og forlangte, at han skulde opbygge otte Bondesteder paa sin Hovedgaards Takst, erklærede han, at dette vilde han ogsaa indgaa paa, men imod at han fik 20 Aars Skattefrihed. Paa denne Betingelse vilde han ogsaa stille Kaution for de otte Steders Opførelse og for, at de blev besat baade med Besætning og Fæstere.

Kammeret bemærkede dertil, at han ikke først kunde sælge sit Bondegods og bagefter komme med

en Ansøgning om 20 Aars Skattefrihed for at bebygge de forlangte otte Avlssteder. Han maatte derfor, ligesom alle andre Proprietærer i Jylland, der havde solgt Bondegodset fra deres fri Gaarde, herefter svare de kgl. Skatter af Hovedgaardstaksten, indtil han atter havde bragt sit Bondegods op med det fulde Antal Tdr. Hartkorn. Og det anføres, at kun een jysk Proprietær, nemlig Mads Illum, der i 1769 havde købt Hovedgaarden Irup i Thy med 110 og 234 Tdr. Htk., og ifølge Bevilling straks havde begyndt at udparcellere af de 234 Tdr. Bondegods Htk., var blevet bevilget 20 Aars Skattefrihed, fordi hans Ansøgning var indkommen og bevilget, inden han begyndte at sælge løs.

— — —

At Høstaarene var ringe i den her omhandlede Periode, fremgaar af en kgl. Forordning af 5. Oktober 1771 angaaende

*Udskrivning af Brødkorn af Statens Forraad,* hvis Formaal var at »sikre Forsyningen af Brødkorn fra Nytaar 1772 til alle Fattige og Trængende, ikke blot i Købstæderne, men ogsaa paa Landet, begrundet i at der alle Vegne klagedes over Knapthed paa Grund af flere Aars ringe Høst.« Af den i Anledningen udarbejdede Oversigt over Fordelingen af Brødkorn til Ribe Stift ses følgende Fordeling:

Ribe Købstad 500 Tdr., Ringkøbing 250 Tdr., Vardø 200 Tdr., Holstebro 200 Tdr., Lemvig 100, Kolding 350, Fredericia 650, Vejle 250 Tdr.

*Anth. Fuglsang.*

—————